

держави необхідно розробити комплексну програму державного стимулювання економіки, яка міститиме систему податкових пільг, бо саме податкова політика має безпосередній та дієвий вплив на економічну діяльність підприємств.

Отже, створення раціональної податкової системи забезпечить збалансованість загальнодержавних і приватних інтересів, буде сприяти розвитку підприємництва та нарощуванню національного багатства України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Романенко О. Р. Фінанси : підручник. 4-те вид. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 312 с.
2. Горобінська І. В. Тіньова економіка – як результат ухилення від сплати податків / Зб. наук. пр. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vntu/2009_19_1/pdf/52.pdf.
3. Коновалова І. М. Теоретичні аспекти ухилення від сплати податків та механізм їх уникнення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.klubok.net/article1889.html>.
4. Нашкєрська М. М. Особливості ухилення та уникнення від сплати податків / Зб. наук. пр. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/18_7/258_Naszkerska_18_7.pdf.
5. Огоновський А. Р. Система податків в Україні та основні напрями її реформування / Зб. наук. пр. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/17_7/228Ogonowski_177.pdf.
6. Трощенко О. О. Тіньова економіка як негативний фактор економічної безпеки України / Зб. наук. пр. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/Articles/kultnar/knp200013/knp13_15.doc.
7. Харпола Х. Боротьба органів податкової служб із тіньовою сферою економіки України / Зб. наук. пр. Формування ринкової економіки в Україні. – 2009 р. – Вип. 19.
8. Яренко Г. Структура та організація роботи податкових органів у зарубіжних країнах / Зб. наук. пр. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vknteu/2009_1_2/14_a_2.pdf.

УДК 338.242.2

Лойко В.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри економіки, обліку і аудиту,
Київський національний університет технологій та дизайну*

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗАГРОЗ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕЦИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕКСПЕРТНОЇ СИСТЕМИ

ORDERING OF THREATS OF REGIONAL ECONOMIC SAFETY BY MEANS OF EXPERT SYSTEM

АНОТАЦІЯ

У статті наведено класифікацію загроз регіональній економічній безпеці за результатами узагальнення праць вчених-економістів. Запропоновано використання розробленої експертної системи для аналізу ситуації та виявлення можливих загроз економічній безпеці регіону.

Ключові слова: загроза, економічна безпека, регіон, експертна система.

АННОТАЦІЯ

В статье приведена классификация угроз экономической безопасности по результатам обобщения трудов ученых-экономистов. Предложено использование разработанной экспертной системы для анализа ситуации и выявления возможных угроз экономической безопасности региона.

Ключевые слова: угроза, экономическая безопасность, регион, экспертная система.

ANNOTATION

In article classification of threats of economic safety by results of generalisation of works of economists is resulted. Use of the developed expert system for the analysis of a situation and revealing of possible threats of economic safety of region is offered.

Key words: threat, economic safety, region, expert system.

Вступ. У сучасних умовах економічного розвитку необхідно швидко виявляти та вирішувати проблеми, удосконалювати курс економічних реформ та забезпечувати економічну безпеку на всіх рівнях. Здійснення цих завдань передбачає пошук ефективної конструкції регіональної економіки, виявлення внутрішніх та зовнішніх загроз. Першочерговим завданням органів державного управління є відстеження та оцінювання рівня загроз національним інтересам, а також прогнозування розвитку ситуації, пов'язаної з реалізацією того чи іншого національного інтересу та вживання заходів щодо прогнозування та попередження за-

гроз. Питання ідентифікації загроз та встановлення їх зв'язку із пріоритетними національними інтересами є дискусійною. В умовах сучасної регіоналізації економіки питання систематизації загроз економічній безпеці на регіональному рівні залишається актуальним і потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення існуючих класифікацій загроз економічній безпеці та розробка ієрархічної структури економічній безпеці регіону.

Результати. Відповідно до Закону України «Про основи національної безпеки України» [1], національна безпека визначається в термінах відповідності реальних та потенційних загроз національним інтересам. Тому в процесі державного управління безпекою важливою є ідентифікація загроз національним і регіональним інтересам, потенційні вони чи реальні. На сьогодні питанням класифікації загроз економічній безпеці присвячені праці багатьох вчених. Нові види загроз виокремлюються авторами разом з виділенням нових складових економічній безпеці.

У наукових роботах багатьох авторів виділено наступні види загроз економічній безпеці за різними класифікаційними ознаками. За опрацьованими науковими працями наведено узагальнену класифікацію загроз економічній безпеці на всіх ієрархічних рівнях (табл. 1).

Виявлення загроз економічній безпеці на регіональному рівні, їх ідентифікація та класифікація дозволяє розробити заходи щодо нейтралізації їхньої дії. Як правило, розробка таких заходів, складний процес, який вимагає роботи багатьох спеціалістів. Необхідною умовою правильного вибору заходів щодо нейтралізації загроз є аналіз поточної ситуації. Залежно від характеру причин, що викликали загрозу, а також аналізу можливих негативних наслідків та об-

Таблиця 1

Узагальнена класифікація загроз економічній безпеці за різними класифікаційними ознаками*

Класифікаційна ознака	Види загроз
За джерелом, сферою або напрямом виникнення	Зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні) [2]
За ступенем ймовірності настання загрози	Явні та приховані [3], реальні та малоймовірні [4, 15], невірогідні, маловірогідні, вірогідні та цілком вірогідні [2]
За можливістю прогнозування	Прогнозовані та непрогнозовані [6]
За ступенем тяжкості спричинених ними наслідків	Загрози поділяються на дуже небезпечні, небезпечні та мало небезпечні [7] або допустимі та недопустимі [7]
В залежності від видів або величини збитків	Загрози, реалізація яких несе прямий збиток та загрози, реалізація яких призводить до втраченої вигоди [103] або дуже збиткові, збиткові та беззбиткові загрози [7]
За видом збитків	Матеріальні, морально-психологічні, соціальні, юридичні та інші [7]
Від ступеня розвитку загроз	На стадії виникнення, експансії, стабілізації та ліквідації [2]
За ступенем подолання наслідків впливу на діяльність об'єкта економіки	Відновлювальні та непоправні загрози [7]
Залежно від об'єкта посягань	інформаційні, фінансові, персоналу та діловому репуте фірми [3 або загрози трудовим, матеріальним, фінансовим та інформаційним ресурсам [40, 5]
За сферою дії загроз	фінансові, виробничі, технологічні, соціальні, інформаційні [58]
За сферою їх виникнення	економічні, соціальні, правові, організаційні, інформаційні, екологічні, технічні, кримінальні [2]
За природою виникнення	політичні, економічні, техногенні, правові, кримінальні, екологічні, конкурентні та контрагентські [6]
За сутністю (змістом) загроз	економічні, соціально-психологічні, фізичні, технологічні, екологічні, правові, адміністративні, інформаційні [7]
За ознакою систематичності прояву	систематичні та несистематичні [8]
За впливом на стадії підприємницької діяльності	загрози поділяються на стадії створення фірми та її функціонування; загрози на стадії функціонування фірми поділяються на загрози, що виникають на підготовчому, виробничому та заключному етапах [5]
За тривалістю дії загроз	постійні та тимчасові [10]**або на довгострокові, середньострокові та короткострокові [7, 8, 9]
За характером відповідальності суб'єктів	загрози, у результаті реалізації яких до осіб, що їх здійснюють, можуть бути застосовані норми цивільно-правової та кримінальної відповідальності [5]
Від можливості запобігання загроз	форс-мажорні та не форс-мажорні загрози [6]
За характером впливу	прямі та непрямі [7]
Залежно від функціональної спрямованості	виокремлюються загрози фінансово-економічній, інтелектуально-кадровій, інституційно-правовій, інформаційній, техніко-технологічній та силовій складовій економічної безпеки [7]

*Джерело: складено автором.

сягів збитку, визначаються головні суб'єкти (державні або регіональні органи державної влади, інститути або інші структури), які відповідальні за ліквідацію загрози.

Зниження інвестиційної та інноваційної активності підприємств регіонів, руйнування науково-технічного потенціалу – серйозна загроза економічній безпеці країни. Кризовий стан економіки виявляється, перш за все, в істотному зниженні інвестиційної та інноваційної активності. Без зрушень у адміністративно-правовому забезпеченні регіонів та масштабних капіталовкладень у стратегічній сфері господарювання, економічне відродження України неможливе.

Визначення джерел походження загроз базується на зваженій оцінці рівня економічної безпеки за функціональними складовими. Процес оцінки є складним багатофакторним завданням, що зводиться до складання системи показників, їх групування та інтеграції, виявлення найбільших відхилень від нормативних значень показників. Враховуючи значний обсяг інформації для оцінки рівня економічної безпеки та отримання прогнозу щодо можливих змін розроблено експертну систему «Програмне забезпечення

«Універсальний експерт» (свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 41023) з базою даних Safe Line (свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 41025).

Експертна система «Програмне забезпечення «Універсальний експерт» з базою даних Safe Line значно підвищує швидкість та якість обробки інформації, яка має як кількісний так і якісний вимір і надає експертний висновок щодо рівня економічної безпеки та можливих загроз, який застосовуються фахівцями для прийняття стратегічних або оперативних рішень. Експертна система у своєму складі має відкриту базу знань, яка дозволяє постійно корегувати та доповнювати дані для оцінки стану економічної безпеки об'єкта економіки.

Експертна система відзначається певними перевагами перед людьми-експертами. Вона переважає можливості людини при вирішенні задач, де для прийняття рішення потрібно проаналізувати велику кількість інформації. Експертна система на відміну від людини-експерта не має упереджених думок. Забезпечує діалоговий режим роботи із користувачем. Може обробляти дані, які наведено як в кількісних так і в

якісних показниках. Не робить поспішних висновків та надає обґрунтоване рішення.

Алгоритм функціонування експертної системи «Програмне забезпечення «Універсальний експерт» з базою даних Safe Line наступний. Експерт через модуль вводу інформації заповнює базу даних необхідними відомостями для визначення рівня економічної безпеки будь-якого об'єкта економіки. Експертна система побудована таким чином, що експерт може поповнювати або корегувати базу даних, якщо змінюються чинники чи фактори, що впливають на рівень економічної безпеки. Постійний моніторинг зовнішнього середовища з метою виявлення існуючих та можливих загроз, дозволяє відслідковувати зміни факторів, які впливають на економічну безпеку регіону, та оновлювати базу даних експертної системи.

Користувач експертної системи через інтерфейс користувача вводить дані про своє підприємство, об'єднання чи іншу організаційну структуру (відповідаючи на запитання анкети, які попередньо закладено експертом). Всі відповіді та дані про суб'єкт економіки в подальшому зберігаються та накопичуються в базі даних. Потім користувач вибирає або підтверджує стратегічний напрям розвитку для свого підприємства та заповнює дані для сформованої системи показників оцінки рівня економічної безпеки, яку вже закладено в базу знань експертом. Далі експертна система аналізує отримані результати та надає користувачеві відповідь щодо існуючого рівня економічної безпеки та оцінки ймовірних загроз. Критичними значеннями показників, які закладено до системи оцінки рівня економічної безпеки, є кількісні параметри, що характеризують межу між безпечною і небезпечною зонами у різних напрямках діяльності підприємства або регіону. Оцінка рівня економічної безпеки за системою показників у необхідних випадках повинна також враховувати специфічні галузеві особливості підприємства або іншого об'єкта економіки, а порогові значення показників необхідно визначати з урахуванням стану розвитку економіки країни. Найвищий ступінь рівня економічної безпеки досягається за умови розташування показників у межах допустимих значень, а значення одного показника досягаються не у збиток іншим. Відхилення показників за допустимі межі є ознакою того, що підприємство або інший об'єкт економіки може втратити здатність до стійкого динамічного конкурентоспроможного розвитку, тобто стає вразливим. Для формування повного уявлення про стан економічної безпеки будь-якого об'єкта економіки доцільно здійснювати її оцінку за кілька суміжних періодів, що дозволить виявити наявну тенденцію. На основі отриманих результатів проводиться дослідження стану економічної безпеки

об'єкту економіки та формуються рекомендації для її забезпечення та підтримки на належному рівні. Дослідження рівня економічної безпеки здійснюється за виділеними основними підсистемами, що дозволяє визначити не тільки його загальне значення, а і виокремити проблемні складові економічної безпеки та фактори, що спричиняють виникнення загроз господарській діяльності підприємства. Якщо користувач вводить додаткову інформацію про фінансовий стан підприємства то експертна система оцінює можливість реалізації обраного стратегічного напрямку розвитку об'єкту економіки та надає рекомендації щодо бажаної програми розвитку. Експертна система дозволяє прогнозувати очікувані ризики рівню економічної безпеки.

Висновки. Проблема необхідності нейтралізації загроз економічній безпеці регіонів обумовлює необхідність переосмислення реалізації державного регулювання та впровадження активного реального впливу на основі підвищення ефективності державної промислової політики.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про основи національної безпеки України : Закон України № 2135-ХІІ в редакції від 12.06.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Ареф'єва О. В. Планування економічної безпеки підприємств / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко. – К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2004. – 170 с.
3. Фоміна М. В. Проблеми економічно безпечно розвитку підприємств: теорія і практика : монографія / М. В. Фоміна. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. – 140 с.
4. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навчальний посібник / М. І. Камлик. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.
5. Особливості гарантування економічної безпеки підприємницької діяльності ринкових умовах : монографія / О. Ф. Долженков, Ж. О. Жуковська, О. М. Головаченко ; За заг. ред. О. Ф. Долженкова. – Одеса : ОЮІ ХНУВС, 2007. – 2008 с.
6. Зеркалов Д. В. Экономические проблемы : хрестоматия / Д. В. Зеркалов. – К. : Наук. світ, 2008. – 143 с.
7. Кравчук О. Я. Діагностика та механізм забезпечення корпоративної безпеки підприємства : монографія / О. Я. Кравчук, П. Я. Кравчук. – Луцьк : ВОРВП «Надстир'я», 2008. – 286 с.
8. Прохорова В. В. Управління економічною безпекою підприємств [Текст] : монографія / В. В. Прохорова, Ю. В. Прохорова, О. О. Кучеренко. – Харків : УкрДАЗТ, 2010. – 282 с.
9. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. та ін. ; за ред. Гейця В. М. : монографія. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
10. Куркін М. В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємств / Куркін М. В. Понікаров В. Д. – Х. : ФОП Павленко О. Г., ВД «ІНЖЕК», 2010. – 300 с.

УДК 339.37: 658.62

Марков Б.М.
здобувач,

Дніпропетровський університет бізнесу і права імені Альфреда Нобеля

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ У РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

THE ORETICAL BASIS OF TRADE NETWORKS IN RETAIL UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті розкрито теоретичних засади розвитку торговельних мереж у роздрібній торгівлі України. Визначено передумови і фактори впливу на формування торговельних мереж у роздрібній торгівлі продовольчими товарами України.

Ключові слова: торговельні мережі, розвиток, роздрібна торгівля, фактори, формування.

АННОТАЦІЯ

В статье раскрыты теоретические основы развития торговых сетей в розничной торговле Украины. Определены предпосылки и факторы влияния на формирование торговых сетей в розничной торговле продовольственными товарами Украины.

Ключевые слова: торговые сети, развитие, розничная торговля, факторы, формирование.